

РОЗВИТОК СУДОВО-МЕДИЧНОЇ СЛУЖБИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

© Саніна Н.П., Полтавченко В.М.

КУ «Запорізьке обласне бюро судово-медичної експертизи» ЗОР



Майже до кінця першої половини ХХ століття самостійної судово-медичної установи у м. Олександрівську (з 1921 р. - Запоріжжя) не існувало. У 20-30 роках обов'язки судових медиків виконували міські і повітові лікарі, які здійснювали судово-медичні та медико-міліцейські розтини трупів на вимоги органів міліції (народних слідчих).

У 1923 році був створений Запорізький окружний відділ охорони здоров'я. Окружним судово-медичним інспектором був призначений Й.Я. Кундін, окружним судовим лікарем – І.М. Савченко. Запорізька обласна судово-медична експертиза, як самостійна установа, розпочала свою діяльність після звільнення міста Запоріжжя і області від тимчасової німецько-фашистської окупації у листопаді 1944 р. (підстава: Акт № 1 судово-медичного дослідження трупа від 10 листопада 1944 р.). Відтоді датою заснування бюро вважається 1944 рік. Обласним судово-медичним експертом був призначений

Й.Я. Кундін. Згідно штатного розпису, затвердженого на 1946 р., в області почали функціонувати міжрайонні відділення судово-медичної експертизи: Мелітопольське, Осіпенківське (з 1958 р. - Бердянське), Оріхівське, Пологівське.

Згідно наказу Запорізького відділу охорони здоров'я № 100 від 18.12.1952 р. і відповідно наказу Міністра охорони здоров'я СРСР від 14.07.1951 р. за № 643 Запорізька обласна судово-медична експертиза була реорганізована у Запорізьке обласне бюро судово-медичної експертизи, начальником Бюро призначено Й.Я. Кундіна.

З 1957 року начальником Запорізького обласного бюро судово-медичної експертизи був призначений В.А. Фальков. Завдяки зусиллям якого у 1959 році Бюро отримало додаткові виробничі приміщення загальною площею 128 м² на четвертому поверсі будинку по вул. Гоголя, 149, що дало змогу у 1960-1962 рр. відкрити судово-біологічне і судово-хімічне відділення.

У 1960 р. були відкриті Кам'янсько-Дніпровське і Велико-Токмацьке (пізніше Токмацьке) відділення судово-медичної експертизи.

З 1962 - 1963 рр. в Бюро стали виконуватися судово-медичні експертизи речових доказів.

В 1966 році начальником обласного бюро судово-медичної експертизи був призначений А.М. Ратневський, який по сумісництву виконував обов'язки завідувача фізико-технічного відділення.

Обласне бюро судово-медичної експертизи з 1967 р. тісно співпрацює з кафедрою судової медицини Запорізького державного медичного інституту, засновником якої був професор М.М. Стрілець.

Начальник бюро А.М. Ратневський, будучи досвідченим, висококваліфікованим і ерудованим фахівцем, по-справжньому організував і удосконалив роботу фізико-технічного відділення. Обладнав фотолабораторію, стаціонарні фотографічну і рентгеновську установки в морзі над секційним столом. Впровадив у практику бюро рентгенологічний і контактний-дифузійний методи дослідження, дослідження об'єктів у крайніх променях спектру; з успіхом виконував експертизи вогнепальних ушкоджень, а також остеологічні діагностичні і ідентифікаційні експертизи з використанням методів фотосуміщення та АТІ.

Під керівництвом А.М. Ратневського вперше в бюро було створено відділення судово-медичної гістології.

А.М. Ратневський - автор понад 50 наукових робіт та 25 раціоналізаторських пропозицій і винаходів.

З 1970 р. начальником обласного бюро був призначений О.П. Цветков - висококваліфікований фахівець, який до того працював завідувачем Бердянського міжрайонного відділення судово-медичної експертизи. Він приймав активну участь у проектуванні і будівництві кращого на ті часи морфологічного корпусу і моргу Бердянської міської лікарні, на базі якої і досі розміщується міжрайонне відділення судово-медичної експертизи.

Завдяки діловим якостям О.П. Цветкова, у 1972 році бюро отримало на баланс двоповерховий будинок по вул. Чарівна, 30 загальною площею біля 700 м², де раніше був міський онкологічний диспансер.

У ці роки значний внесок в роботу судово-хімічного відділення зробив завідувач відділення О.А. Щербина. Йому належать значні теоретичні і практичні напрацювання по дослідженню біоматеріалу на наявність фосфорорганічних пестицидів і таке інше.

О.А. Щербиною був модифікований метод газорідної хроматографії для визначення алкоголю у біоматеріалу, який був офіційно затверджений МОЗ СРСР від 12.08.1971 р.

У 1971 році вперше в бюро була організована, як самостійний структурний підрозділ судово-медична амбулаторія (відділ судово-медичної експертизи потерпілих, обвинувачених та інших осіб).

У серпні 1973 року бюро очолив представник Харківської школи судових медиків к.м.н. Ю.В. Перелазний. На протязі 1973-1974 рр. новий керівник бюро завершив капітальний ремонт з реконструкцією головного двоповерхового корпусу бюро по вул. Чарівна, 30. Це дало змогу перевести на нову базу, крім судово-хімічного відділення, усі інші структурні підрозділи, обладнати судово-медичний морг холодильною камерою, ліфтом-підйомником для транспортування трупів, трьома секційними залами і т.ін.

У 1974 р. начальником бюро призначено В.М. Полтавченко, який до цього займав посаду завідувача відділу судово-медичної експертизи трупів.

На цей час мережа міжрайонних відділень обласного бюро судово-медичної експертизи була не досить розвинутою і складалася лише з п'яти відділень:

- Бердянське з зоною обслуговування м. Бердянська, Бердянського та Приморського районів;
- Дніпрорудненське з обслуговуванням Василівського та Кам'янсько-Дніпровського районів;
- Мелітопольське з обслуговуванням м. Мелітополя, Мелітопольського, Веселівського, Приазовського та Якимівського районів;
- Пологівське з обслуговуванням Пологівського, Гуляйпільського та Куйбишевського районів;
- Токмацьке з обслуговуванням м. Токмака, Токмацького і Чернігівського районів.

У 1977 році у місті обласного підпорядкування Енергодарі на базі медико-санітарної частини № 1 Запорізької атомної електростанції було відкрите районне відділення судово-медичної експертизи з обслуговуванням м. Енергодара і Кам'янсько-Дніпровського району.

У 1984 році у смт Вільнянську на базі центральної районної лікарні було відкрите міжрайонне відділення судмедекспертизи з обслуговуванням Вільнянського і Ново-Миколаївського районів.

Розвиток мережі міжрайонних відділень судмедекспертизи відбувався одночасно з впровадженням в експертну практику усіх відділень нових методів дослідження, відкриттям нових лабораторних відділень і оснащення їх сучасною апаратурою.

З 1975 року в Бюро уперше почали систематично проводитися судово-цитологічні дослідження по встановленню органної та статевої приналежності крові, волосся, слини, тканин по Х-та Y-хроматину.

У 1977 році організована газо-хроматографічна лабораторія для проведення експрес-аналізів по визначенню наявності алкоголю у крові та сечі трупів, що дало змогу судово-медичним експертам-танатологам оператив-но і об'єктивно встановлювати причину смерті.

У 1978 році одним з перших в Україні було відкрите відділення судово-медичної цитології.

У 1982 році, в числі перших в Україні, був створений організаційно-методичний відділ, це сприяло удосконаленню планування роботи бюро, систематичному проведенню засідань методичної ради, відбулися корінні зміни у системі збору, аналізу статистичних даних та проведенні заходів по покращенню основних показників роботи бюро та ін.

У 1985 році на базі фізико-технічного відділення бюро була відкрита спектрофотометрична лабораторія, судово-медичними експертами відділення був опанований метод діагностики ранніх ішемічних змін у серці людини за допомогою методу полум'яної фотометрії міокарда. Впровадження цього методу дало можливість об'єктивно аргументувати висновки про причину смерті.

З метою покращання взаємодії з правоохоронними органами і своєчасного прибуття судово-медичних експертів на місце подій у складі оперативно-слідчих груп в 1983 р. в обласному бюро були організовані цілодобові чергування судово-медичних експертів.

У травні 1987 року начальником Бюро затверджений Г.В. Бобро - високопрофесійний фахівець і досвідчений організатор. Вперше в Україні Г.В. Бобро був впроваджений новий господарчий механізм із застосуванням економічних методів мотивації і управління діяльністю структурних підрозділів обласного бюро судово-медичної експертизи. Це дало можливість, не зважаючи на зростаючу економічну кризу і зменшення бюджетних коштів на охорону здоров'я, зберегти кадровий склад фахівців і доброякісно вирішувати всі завдання покладені на Бюро.

У 1992 році завдяки цілеспрямованості Г.В. Бобро, бюро отримало на свій баланс ще один двоповерховий будинок площею близько 700 м² поряд з основним корпусом по вул. Чарівна, 28. Після проведення капітального ремонту з реконструкцією на протязі 1992-1993 рр. в будівлю було переведено відділ судово-медичної експертизи потерпілих, обвинувачених та інших осіб, а також відділення судово-медичної імунології та цитології, кабінет начальника бюро і приймальню, що значно поліпшило умови роботи багатьох співробітників. Наряду були виділені приміщення для розміщення адміністративно-господарчої частини бюро.

В цій будівлі було розміщено кафедра судової медицини, яку очолив з 1994 року д.м.н. професор В.С. Семенніков. У відділенні судово-медичної криміналістики була опанована і впроваджена в практику методика експертизи спаленої кісткової тканини з метою встановлення видової належності, статі і росту за методом д.м.н. професора Л.Л. Голубовича.

Для діагностики давності наставання смерті застосовується валіза експерта (автор к.м.н. доцент В.В. Білкун) з набором інструментів і приладів як на місті події, так і у морзі під час дослідження трупів.

У 1997-1998 рр. у відділенні судово-медичної токсикології вперше запроваджений метод спектрофотометричного дослідження для виявлення наявності у внутрішніх органах наркотичних речовин, медикаментів, карбоксигемоглобіну, тощо.

У 1995 р. в роботі відділення судово-медичної гістології впроваджено поляризаційно-мікроскопічне дослідження міокарду для диференціювання типів контрактур них змін кардіоміоцитів.

У 1997 р. у відділенні судово-медичної цитології освоєна та впроваджена в практику методика встановлення статевої зрілості при визначенні естрогенної насиченості організму підлітків методом арборизації в слині; розроблені і впроваджені нові методики: «Дослідження методом гістологічних зразків дрібних шматочків шкіри, хряща і внутрішніх органів, знайдених на знаряддях травми»; «Виявлення ушкоджень цитоплазми клітин епітелію піхви хламідіями, уроплазною і мікоплазною при експертизах статевих злочинів».

У 1999 р. у відділенні судово-медичної імунології впроваджені методики визначення НЬ-8-антигена в слідах на речових доказах (в слідах крові і змішаних слідах крові зі спермою, виділеннями з піхви і слиною; модифікації визначення антигену Д системи Резус за допомогою реагента анти-Д).

У 1991 році створено відділ особливо складних комісійних судово-медичних експертиз, у 1997 році цей відділ був перетворений у відділ комісійних судово-медичних експертиз.

У 1994 р. відкрито відділ чергових судово-медичних експертів з постійним штатом чергових працівників.

Наприкінці 1999 р. відкрито Оріхівське районне відділення судово-медичної експертизи з обслуговуванням Оріхівського району.

У липні 2000 р. начальником бюро був призначений М.С.Таланов – заступник начальника з експертної роботи. Пріоритетними напрямками діяльності М.С. Таланова, як керівника і організатора судово-медичної служби області, були визначені укріплення мережі міжрайонних відділень, підвищення професійної кваліфікації судово-медичних експертів; впровадження нових методів дослідження і комп'ютерних технологій. Завдяки наполегливості начальника у 2006 році у смт Якимівка на базі центральної районної лікарні було відкрите районне відділення судово-медичної експертизи з обслуговуванням Якимівського району.

У лютому 2013 р. начальником бюро був призначений Є.О. Ксензов.

20.03.2014 р. за рішенням Запорізької обласної ради № 16 Запорізьке обласне бюро судово-медичної експертизи перейменовано у Комунальну установу «Запорізьке обласне бюро судово-медичної експертизи» Запорізької обласної ради.

З травня 2016 року та по сьогоднішній день КУ «Запорізьке обласне бюро судово-медичної експертизи» ЗОР очолює А.В. Куртєв. На цей час у складі бюро існують 20 структурних підрозділів, з них 11 - в обласному центрі і 9 - у районах області. Основним напрямком розвитку бюро визначено впровадження системи управління якістю та сучасних ІТ-технологій в діяльності установи. Судово-медичні експерти бюро є членами Асоціації судових медиків України.

За понад 70 років судово-медична служба із невеликої установи перетворилась в сучасний експертний і організаційно-методичний центр обласного масштабу. Так, зокрема, 28-29 вересня 2017 року за ініціативи адміністрації КУ «Запорізьке обласне бюро судово-медичної експертизи» ЗОР з успіхом була проведена міжнародна науково-практична конференція на тему: «Актуальні питання та перспективи організації судово-медичної служби в Україні» за участю консультантів Міжнародного Комітету Червоного Хреста.

В рамках конференції були розглянуті такі питання:

- основні напрямки організації судово-медичної служби України, Білорусії, Грузії, Молдови, Німеччини, Словаччини та Чехії;
- питання взаємодії судово-медичних підрозділів у випадках надзвичайних ситуацій;
- сприяння Асоціації в розвитку та вдосконаленні судово-медичної служби України.

Сьогодні КУ «Запорізьке обласне бюро судово-медичної експертизи» ЗОР – це державна експертна установа, яка спроможна на високому науковому рівні забезпечувати проведення найскладніших експертиз для цілей і завдань правосуддя.

Складено за матеріалами історичної довідки «Запорізького обласного бюро судово-медичної експертизи» В.М. Полтавченко, Запоріжжя, 2004 р.